

I

IBLER, Janko

Mogao je mirne duše biti brisan.

IBRIŠIMOVIĆ, Luka

Bio je fratar, fra Luka Ibrišimović. Mogao je biti ilustriran spomenikom.

IBROVAC, Miodrag

Za Ibrovca je karakteristično da je profesor francuskog jezika i literature, više nego historik ili prevodilac. Osim toga »prof. na Univerzitetu u Beogradu«. Prof. univerziteta pišemo obično i to tako da se univerzitet piše malim slovom.

IBSEN, Henrik

39 redaka, mnogo.

»Ibsenovo je djelo apologija individualizma, podviga, odricanja od svega što je navika, konvencija, banalnost.«

Prema tome ostaje da je »I. djelo apologija podviga«, što ne znači savršeno ništa. Bojim se da je tu imao svoje prste poznati münchenoid Monaco di Bavaria! (Aluzija na suradnika S. V.). Ovako ne može.

IČKO, Petar

25 redaka, mnogo.

IDOŠ

Selo Idoš četiri reda. Moglo je otpasti.

IGNJATOVSKI, Aleksandar

Nema mu mjesta u ovoj vrsti enciklopedije.

Čemu faksimil »Slova o Polku Igorevom« iz godine 1954?

IHTIOL

»Tekućina neugodna mirisa, koja se dobiva pri suhoj destilaciji bituminoznih škrljevaca, natopljenih derivatima masti i ulja uginulih riba. Ima ih i u Tirolu, na obalama Jadrana i t.d.«

Čega? Uginulih riba, ili ulja od uginulih riba, ili škrljevaca?

Zatim: Ihtiol »služi za proizvodnju medicinskih preparata, naročito ihtiola u užem smislu riječi, crne viskozne tekućine« i t.d. Ihtiol je prema tome, bistra žutosmeđa tekućina, a istodobno i »crna viskozna«, i on služi kao »ihtiol za proizvodnju naročito ihtiola«, i t.d.

IKA

Mogla je biti brisana.

ILIĆ VOJISLAV

19 redaka, malo. Osim toga slab prikaz. Ni po čemu ne odgovara samoj temi. Mogli su otpasti od Ilića: Dragutin i Jovan i Mihajlo, i Radomir, i Todor, a na kraju i Vojislav ml.

ILJIĆ-ŠKURLA, Verka

5 redaka. Mogla je mirne duše biti brisana.

ILINDENSKI USTANAK

Kaže: »Punktacije 1. X. 1903 u Murzstegu«! Krupna štamparska greška. U treba da bude preglašen: Müzzsteg.

ILIRSKI POKRET (marginalija uz tekst za II. izdanje ELZ-e – ur.)

Ja bih ga stavio pod naslovom Ilirizam, i sveo bih ga na vremenski raspon od »Novina horvatskih« 1835 – »Danica ilirska« 1836, sve do zabrane ilirskog imena 1. I. 1843. Čitava stvar prema tome obuhvaća svega sedam godina.

Prije svega jedno pitanje: da li postoji posebna jedinica Ilirik, Ilirija, Iliri? Mislim da bi bilo potrebno početi metodički, etymonski, od početka, kako je uopće došlo do tog imena, kome se porijeklo gubi u davnom helenskom mitosu. Illyr je jedan od polubogova, sin Polifema i Galateje. Što je Ilirik? Tko su bili Iliri? Zemlja, historija. Što je antički Rim pod tim imenom osvojio, kolonizirao ili zamišljao? Ilirija: Vardar, Panonija (čitava dunavska ravnicavica i podravska), Jadran. Kao i Makedonija, i Ilirik je igrao kroz vjekove važnu ulogu u antici od mitosa, pa preko Aleksandra Velikog sve do Svetoga Pavla, Jeronima, Dioklecijana, Svetoga Konstantina Nišlije, i njegove majke Svete Jelene, rođene Šoltanke. Sve su to bili »našijenci«, već iz perspektive Mavra Orbinia, godine 1600. Illyros – zmija, ridovka, otrovna zmija, vipera. Ilirski ratovi traju nekoliko stotina godina, sve do Teute i Tita Livija: Terram marique ferocem gentem Illyriorum. Caesar (Gaj Julije), Pompej, građanski ratovi, Virgil u Bukolikama: Sive oran Illyrici legis aequoris i t.d. Tiberije. Pax Romana. Augustus: Protulit fines Illyrici ad Istri fluminis ripas.

Kako su bile podijeljene provincije? Što je Norik, što je Ilirik? Od episkopije sv. Andronika u Syrmiumu, ilirski Arijanci, Mitrin kult, ilirski shizmatici sve do »Illyricum Sacrum«.

I/15–16.

To što je Aeneas Piccolomini (Pio II), u eri humanizma prvi počeo upotrebljavati ime Ilirija, to se nadovezuje kako vidimo na vjekovnu tradiciju. Osim Aenea Silvija trebalo bi citirati čitav niz naših humanista, političara, kroničara, pjesnika, od najranijih vremena pa preko Flacija do Fancevljevih teza, koje se samo nadovezuju na tu problematiku. Vramec, Jambrešić, Ratkaj Taborski i t.d. i t.d.

Francuska Ilirija i kraljevina Ilirija austrijska, sa glavnim gradom Ljubljanom (Linhardt, Zois, Vodnik). Pismo Karađorđa Napoleonu od 10. I. 1810, gdje govori o »novoskresloj Iliriji«. Vodnik: »Ilirija oživljena«! Osim toga krug Vrhovac-Martinović. Martinovićeva Podunavska federativna republika, upravo republikanski savez sa Četvrtom republikom, Ilirijom. Već Vrhovac govori o »krasoti ilirskog jezika«, a ono sve kasnije oko Gaja, Derkosa i Draškovića samo su parafraze. 22. VII. 1819, austrijska »kraljevina Ilirija«

ostaje kao administrativna jedinica, sa Ljubljanom kao glavnim gradom, tog velikog eksperimenta ponovne germanizacije. To traje pune tri godine do 1822. God. 1818 »Oglasnik ilirski«, 1813 »Novine serbske« Dimitrija Davidovića, dozvoljene su da se štampaju na ilirskom jeziku. Šporer »Oglasnik ilirski« god. 1822. »Danica ilirska« samo je parafraza svega toga god. 1836. U svakom slučaju treba naglasiti, da je kompaktna većina Srba i Slovenaca bila apsolutno protivna ilirskim koncepcijama što se tiče jezika ili neke sintetičke formule narodnoga jedinstva Ilira. (Vuk, Prešern, Levstik, Blajvajs, Lukijan Mušicki, Kopitar.) Sve srpske publikacije nose oznaku srpsku nacionalnu, baš u periodu 1834 i dalje.

Pročitavši čitavu materiju, imam impresiju, da je materijal dobro prikupljen, ali bi ga sistematski trebalo razraditi. O svim političkim peripetijama između Jozefinizma i požunske dijete, o mađžaronskim i mađžarskim prepadima oko mađžarizacije, mislim da bi trebalo govoriti samo en-passant.

Više simptom pjesničkog zanosa, nego politički određena i jasna formula nacionalne svijesti, više priželjkivanje, upravo lirsko naslućivanje političkih i kulturnih ideala pro futuro, iz perspektive naših zaostalih, potisnutih i bijednih prilika, Ilirizam je na najnižem zavijutku, na spirali narodnog uspona onaj početak puta, koji će kroz razne političke i kulturne obrate za sljedećih sto godina izgledati ipak i uprkos svemu anticipacija političkog i kulturnog ujedinjenja južnoslovenskih naroda.

Ilirizam se inspirira doista na vlastitom tlu, on ima svoje vlastite regionalne korijene u tradiciji političke i pjesničke literature kod Hrvata, koji su se doista kao gros svoje mase našli i formirali na terenu antičkog Ilirika i tako su postali nosiocima te geografske a kasnije i političke oznake. Ilirizam se javlja kao zakašnjeli refleks političke stvarnosti, od jakobinske revolucije i bonapartizma pa preko francuske okupacije i austrijske »Ilirske kraljevine« sve do godine 1822, kada se ta politička tvorevina ponovo gasi na temelju odluke Bečkog dvora, ostavši samo u patetičnom velikom naslovu carskom, koji se do propasti Habsburga dičio, da je kralj Ilirije. Ilirizam nastaje u okolnostima sasvim bezizglednim, u jednoj provinciji duha i proizvodnje, u zaostaloj seljačkoj feudalnoj zemlji, on je zaista romantičnonaivna inspiracija u okviru jedne grube političke i ekonomske stvarnosti, koja je kolonijalno zaostala, kao subkolonijalno podjarmljena provincija, feudalno krunsko mađžarsko leno, posjed jedne apstraktne kraljevske časti, koja je i sama u feudalnosizerenskom odnosu spram bečkog habsburškog carskog dostojanstva. Ilirizam je fermenat u okviru buđenja nacionalne svijesti po zapadnoevropskim uzorima tadanjeg vremena s jedne strane, a katalizator budućih veoma komplikovanih spojeva u višem, sintetičkom smislu s druge strane. Romantična, poetski ne pretjerano nadarena zbrka, a istodobno i ingeniozna slika velike i svijetle panorame duha, koja zanosno osvjetljuje prošlost i dočarava iluzionističku budućnost, koja proročki otvara vidike u obećanu zemlju narodnih snova o slobodi, o civilizaciji, o jednom višem redu, na temelju vječnih principa pravde i jednakosti među narodima na Dunavu i na Balkanu. Ilirizam je, na kraju, samo neka vrsta naivnog izleta u krajeve poetske uobrazilje, svjedočanstvo regionalne rascjepkanosti i zaostalosti duha i pismenosti, nezdrav simptom jednog stanja, koje je degenerisalo na turskoj granici, u trajnim stoljetnim ratovima depopulisano i predano kao plijen tuđinskom plemstvu na milost i na nemilost. Svi pokušaji mađžarizacije i germanizacije imali su upravo u tom tuđinskom plemstvu svoje agente, svoje pouzdane predstavnike kolonijalnog gospodstva. Visoki carski dvorjanici u jednoj zemlji, koja im je bila predana kao predmet, kao poklon vezana i sputana, bez obzira na njenu subjektivnu volju.

Vidi sve obrate od Požunskog i Bečkog mira, kad bečki dvor predaje Bonapartu dobar dio svoje austrijske granice turske, s vojskom, oficirima i generalima, kad bečki dvor tu bonapartističku Iliriju upotrebljava kao sredstvo germanizacije, da bi je jednoga dana likvidirao kao slamčicu. Šaka kmetova i rpa pijanog, nepismenog, sitnog šljivarskog plemstva, zaostalog u svojoj nacionalnoj svijesti kao vengerska, vugerska, vendska pijana rulja na županijskim izborima, neka vrsta zagorsko-kranjske-štajerske melase, koja ne zna šta hoće i jedina se u Evropi latinštinom bori protivu principa svoje vlastite narodnosti. Po starom pravilu: Ad evitanda mala maiora.

(Ništa nije bolje bilo, što se nacionalne svijesti tiče, ni u venecijanskoj okupacionoj zoni. To je isključivo za Ujevića, da ne bi mislio da se ovo samopljivanje tiče samo Panonije).

Ilirizam je u svakom pogledu paradoksalna pojava uslovljena i nošena masom protuslovlja. Paradoksalna formula nacionalne svijesti, koja već u svome imenu negira nacionalnu pripadnost, ova politička i kulturna ouvertura u buđenje hrvatske nacionalne svijesti, u njenu takozvanu modernizaciju, po svim zakonima milieu-a nije se logično uspjela ni mogla oteti paradoksalnosti mnogobrojnih paradoksalnih prilika, koje su je rodile. A ipak, bez Ilirizma ne bi bilo prije svega likvidacije dijalekata, ne bi bilo prvih izleta u predjele muzičke, slikarske, i pjesničke kulture, ne bi bilo produbljenja nacionalne svijesti u prošlosti, dakle kulturnohistorijskog osvježanja pamćenja, dakle ni historije, ni nauke, ni nastave, pak ni političke štampe.

Ilirizam, kao epizoda, kao početak jednog pokreta, za nas je važan historijski-eklatantan dokaz, da sve mađarske aspiracije na Jadran i na prekodravske krajeve, još od početka XIX st. pak od sloma takozvane mađarske revolucije 1848, nose izrazito kontrarevolucionaran karakter. Davno prije, nego što je Jelačić odigrao svoju fatalnu ulogu, likvidiravši revoluciju u Beču, Ilirizam dokazuje, da su programi te nacionalne formule oko ujedinjenja Južnih Slavena bile u svakome slučaju paralelne sa svim progresivnim i naprednim programima vremena, prema tome progresivne, i da je mađarska košutovska koncepcija, što se Južnih Slavena tiče, bila i ostala negacijom progressa.

Ja bih, prema tome, stvar reducirao isključivo samo na Ilirizam, s akcentom, koji je uslovljen naučnom akribijom, kako tu ilirsku sintezu nisu primili ni Slovenci ni Srbi, premda je i kod Slovenaca i kod Srba bilo isto tako pojedinih subjektivnih predispozicija za tu formulu.

Poslije pobjede nad Bonapartom 1815, Habsburzima je Ilirizam kao administrativno diplomatsko sredstvo mogao izgledati nekom vrstom ballon d'essaya, političkog eksperimenta ad hoc, da prevlada mnogobrojne nepravilnosti carstva oko Lombardije i mađarskih zahtjeva, ali strahujući još od patra Martinovića od svih jakobinskih eventualija, Beč je likvidirao tu administrativnu formulu veoma brzo.

Od Metternicha do grofa Goluchowskog pojam »ilirskog trokuta« (»Triangle Illyrique«), ostao je u žargonu bečke dvorske diplomacije simbol za kobnu meteorološku prognozu nad olujnim nebom, koje Austriji trajno prijeti od Slavena sa Balkana.

II/21–23.

»Hrvatski sabor donosi, 1790, zaključak da se Hrvatska, dok ne dobije svoja područja, koja se nalaze pod tuđom vlašću, podvrgne u upravnom pogledu Ugarskom namjesničkom vijeću«.

Mislim da se principijelno uvijek krivo upotrebljava u patetičnom smislu taj pojam »Hrvatskog sabora«. Šta je već bio taj Hrvatski sabor, kakav je bio njegov moralno-intelektualni

presjek, kakvo je bilo ono šljivarsko plemenitaško društvo, koje ga je biralo, to se vidi iz svih dokumenata iz druge polovine XVIII st. od Marije Terezije do Josipa II. Mizerija nad mizerijama, taj »Hrvatski sabor«, niti je bio »sabor«, niti je bio »hrvatski«, i tom »saboru« nije bilo teško donositi zaključke kakve je donio. Vidi o tome »Teze za jednu diskusiju iz 1935« (Deset krvavih godina, strana 567):

»Perforirani (poslije odlaska Turaka na jug od Save potpuno), svedeni gotovo na neegzistentnu socijalnu ništicu bijedne raje i kmetova, izobličeni stogodišnjim ratovima za tuđe interese, okupirani mađarskim, kolonizatorski raspoloženim plemstvom, Hrvati bili bi doživjeli svoju ekonomsku i političku katastrofu već u osamnaestom stoljeću, da ih nije iz toga izvukla centralistička politika Josipa II, koja je ošišala sve mađarske, grofovske prepotentne aspiracije prodiranja u naše interesne sfere« i t.d. i t.d.

Po mom subjektivnom uvjerenju, to je za jozefinsku periodu najbitnije. Tu je Krčelić sa svojim Van-Sveetenskim koncepcijama svakako mudriji i suvremeniji od one glupe sredine koju negira. Osim toga II/23, kad se govori o »Ugarskom namjesničkom vijeću«, a zatim II/23–25: »međutim, u Ugarskoj se već rasplamsao jak nacionalistički pokret: naglim koracima Ugarska se pretvarala u Mađarsku, koja nije imala razumijevanja za stari poredak i snošljivost, (III/1–5) nego je htjela sve narode na području krune Sv. Stjepana pretvoriti u Mađare. Mađari su zaključak Hrvatskog sabora rado prihvatili i t.d.«

Nalazimo se u začaranom krugu, koji se zove državopravna starčevićanska igra s pojmovima i riječima. Šta je Ugarska? Ugarska je Hungarija, a Hungarija je Mađarska, prema tome je Ugarska Mađarska i prema tome: naglim koracima Mađarska se pretvarala u Mađarsku, koja nije imala razumijevanja za stari poredak itd.

Ništa nam ta abrakadabristička kabala nije pomogla, ni onda ni kasnije. Mađarska je bila Mađarska i onda kad je bila Hungarija, i onda kad je postala Mađarska, što je već i prije bila.

III/17–18 i dalje.

»Hrvatski sabor zaključio je 1827, da se u višim hrvatskim školama uvede mađarski jezik«.

Tko su bili ti u »Hrvatskom saboru«, koji su to zaključili? To su bili Turopoljci, Vugri, Ungharezi, i bez obzira što su bili u »Hrvatskom saboru« bili su sasvim solidni, lojalni mađarski plemići.

IV/1–25 i t.d. i V/1–6.

Novo društvo i nove generacije, sve je preopširno, gubimo se u detaljima, i gubimo prema tome pregled preko cjeline.

Svu onu našu zavrzlamu oko čakavaca, štokavaca i kajkavaca, razradio bih u detaljnom prikazu Ilirizma za E.J. Ovdje sve to nije važno. I ti štokavci, kao vitez Tarnski, pjevali su: Sastastel'se s crncem? Ili: Nema društva Zagrebu pod gorom, kome nijesi bio vrlim dobrotvorom, nema društva u Zagrebu veljem, kome nijesi bio član-utemeljiteljem. Najbolje je još pisao Šulek, a on nije bio ni čakavac ni štokavac, nego Slovak!

VII/1–4.

Riječ je o Gaju, da nije bio »osobit poznavalac jezika«. A ko je to, od onda pa do danas?

Prema tome, ukoliko se bude redakcija odlučila da štampa Ilirski pokret kao posebnu jedinicu i da ga prenese s uputnicom na novu jedinicu, neka se tekst skрати na najviše devet do deset stranica.

Ako se iz ovog preambula može stvoriti preambuo, t.j. uvod u prikaz o Ilirizmu, neka se tekst upotrebi potpuno slobodno po volji.

Sa drugarskim pozdravom

ILKIĆ, Jovan

Mirne duše mogao je biti brisan, zajedno s reprodukcijom Parlamenta

ILLAKOWICZOWNA, Kazimiera

Mogla je biti brisana.

ILLAMPU v. Sorata

Dajemo uputnicu sa jedne zagonetne riječi »Illampu«, na isto tako zagonetnu »Sorata«, koju ćemo objasniti, ne zna se zašto, protivno svim našim principima i konvencijama koje su ugovorene, tek četiri knjige kasnije.

ILLÉS, Béla

16 redaka. Suviše.

ILLYÉS, Gyula

3 reda. Trebalo je biti obratno (od ILLES, Béla – op. ur.), po tome što ta dva imena predstavljaju danas u suvremenoj mađarskoj književnosti, po subjektivnim procjenama na tamošnjoj književnoj berzi.

Napomena:

Od **IZLOG** do **IŽE** – Krležine opaske na priložene tekstove za III. izdanje OE – ur.

IZLOG

17 redaka. To su ovi naši prokleti, svakog smisla lišeni, tekstovi, nejasni, više od toga mračni i potpuno suvišni, a ne zna se čemu služe.

Evo odmah na početku definicija: »Prostor trgovine okrenut prema uličnoj strani, danas obično ograđen staklom, na kojemu se izlažu prodajni predmeti«.

A šta je sa izlogom ako on, na primjer, nije okrenut uličnoj strani? A šta je ako nije ograđen staklom, a šta je ako je u nekom zatvorenom prostoru, u nekom pasažu itd.?

Briši, brate, sve do kraja!

IZLOŽBE

Za ovih sedamdeset godina ovog stoljeća bilo je tih izložaba i u našoj zemlji prilično mnogo. Ne navode se. Trajno smo zagonetno zakukuljeni: »Kraj povremenih postoje i takve koje se održavaju u određenim vremenskim razmacima (bijenali, trijenali)«. Zagonetka za zagonetkom. Reci, svake druge ili treće godine, pa onda citiraj talijanski!

Osim toga 42 reda na izložbe, rasipanje prostora.

IZMAIL

Podaci iz 1964.

IZMAILOV

Dovoljno je da se kaže: Popularnost stekao svojim basnama.

IZMENA

Hoćemo li iz Sofoklovog repertoara sve uloge pretvoriti u posebne jedinice i to još sa ovom našom maglenom karakteristikom: »Zaplašena i neodlučna« itd.?

IZMIR

Podaci iz 1960.

IZMJENJIVAČI

Bilo bi dobro da se tu navedu i neki internacionalni nazivi englesko-francuski i njemački. Riječ je o »istosmjernoj struji« kao o osnovnom pojmu. Da li istosmjerna struja postoji kao posebna jedinica? A o ovom našem tehničkom jeziku rode da ti pojem!

IZMUĆKAVANJE

Terminus technicus. U svakom slučaju rogobatno, ne podnosi, buni se ljudsko uho protiv ovog izmućkavanja. Mutiti, uzmutiti, mućkati, mućkanje, ali izmućkavanje to je protupojam očito nečemu što je uzmućkano. Kvadratura kruga. Ostaje nejasno što je to bilo uzmućkano a sad se izmućkuje.

IZOBARE

Rečeno je bilo da se daju etimoni sa svim potrebnim objašnjenjem pojedinih izraza. Sve složenice na izo- od grčkog izo, isto, slično.

Izobar metrijske linije koje spajaju na meteorološkim kartama pojedine točke sa istim zračnim pritiskom.

IZOLACIJA

42 reda. 25 godina gubimo se u jednom te istom solilokviju. Jedan od naših prosječnih čitalaca, kupaca iliti klijenata, upravo mušterija, uomo qualunque, koji u ovoj našoj enciklopediji traži objašnjenje za pojam izolacije ili nekog drugog sličnog termina, gubi se u ovim našim labirintima.

Ne umijemo da kažemo pod bogom ništa jednostavnim laičkim jezikom. Znanstveni komentari uvijek su dobro došli, dakako, kao komentari za onog koji hoće da više dozna od prosjeka. Trebalo bi nešto progovoriti o društvenoj izolaciji, o političkoj, o individualnoj, o artistskoj, splendide isolation, kao imperijalni pojam.

IZOLACIONI JEZICI

Prije svega reci da su ti jezici jednosložni i da im je to osnovna oznaka. Osim kineskog valjda da ima još nekih takvih jezika, Vietnam itd.

IZOLACIONI MATERIJALI

Sa tabelom i 50 redaka!

IZOLACIONIZAM

Šta je s engleskom politikom?

IZOLATORI i sve ostalo na **IZO-**

Preko izotopa, dižemo ruke predavajući ih u više pozvane, samo koje, no uprkos tome uvjeren sam da je ovaj naš način gubitak prostora.

IZRAEL

Šta je s ratom najrecentnijim?

IZREKA

Molim novu definiciju!

IZTACCIHUATL

Hoćemo li sve vulkane individualno?

IZUZEĆE (ISKLJUČENJE) SUCA

»Ovamo idu ovi razlozi« itd. Sad se navode razlozi. Ne ulazim u pitanje ovog kurijalno-juridičkog stila, predlažem da se članak temeljito skрати.

IZUZETNI ZAKON PROTIV SOCIJALISTA (Ausnahmegesetz)

Da ostane kao posebna jedinica?

IZVOLJSKI

Bit će da je bilo i drugih komponenata da je do aneksije došlo? Za nas može biti od interesa da je Frano Supilo preko svojih talijanskih masonskih veza doznao da se sprema aneksija i tako je o tome pravovremeno obavijestio Sazonova, a upravo ta informacija postala je dragocjenim zalogom za Frana Supila, jer je tako stekao povjerenje Sazanova.

IZVORI

Zašto izvori a ne izvor? Zašto ne bismo ostali kod narodnih definicija? Mjesto, odakle voda izvire iz zemlje. Bilo je rečeno na početku posla da se, što se tih definicija tiče, koristimo Rječnikom JA. U slučaju izvora, dobro, fons, a pjesnički u prenesenom smislu, hidrografski, juridički itd.

IZVOZ

»Izvoz iz svih zemalja mogao bi biti jednak uvozu svih zemalja« ???

Što je s našim jugo-izvoznim firmama Inex, Genex etc.?

IŽE

Slovo Iže, al' je sirca niže!

83 reda. Trebalo je posvetiti citatima nerazmjerno veću pažnju, na opisnome djelu.